

Unijny instrument antyprzymusowy (ACI) jako środek obrony przez stosowaniem ceł jako instrumentów nacisku przez państwa trzecie

dr Andrzej Michór
Instytut Nauk Prawnych UO
SPF Aureus

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/2675 z dnia 22 listopada 2023 r. w sprawie ochrony Unii i jej państw członkowskich przed stosowaniem wymuszenia ekonomicznego przez państwa trzecie (Dz.Urz. UE L z 7.12.2023 r.)

Pkt 5 preambuły

Deklaracja zasad prawa międzynarodowego dotyczących przyjaznych stosunków i współpracy między państwami zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 24 października 1970 r.

- ➔ stosunki międzynarodowe powinny być prowadzone zgodnie z zasadami suwerennej równości i nieinterwencji.
- ➔ żadne państwo nie może wykorzystywać ani zachęcać do wykorzystywania środków ekonomicznych, politycznych lub jakichkolwiek innych rodzajów środków w celu wywarcia nacisku na inne państwo, aby uzyskać od niego podporządkowanie wykonywania jego suwerennych praw i zapewnić mu jakiekolwiek korzyści, co odzwierciedla międzynarodowe prawo zwyczajowe, a zatem jest wiążące w stosunkach między państwami trzecimi z jednej strony a Unią i jej państwami członkowskimi z drugiej.
- ➔ **normy międzynarodowego prawa zwyczajowego** dotyczące odpowiedzialności państw za działania niezgodne z prawem międzynarodowym znajdują odzwierciedlenie w artykułach dotyczących odpowiedzialności państw za działania niezgodne z prawem międzynarodowym, przyjętych w 2001 r. przez Komisję Prawa Międzynarodowego Organizacji Narodów Zjednoczonych na jej 53. sesji i odnotowanych przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w rezolucji 56/83. Normy te są wiążące w stosunkach pomiędzy państwami trzecimi z jednej strony a Unią i jej państwami członkowskimi z drugiej.

Pkt 6 preambuły

Współczesna gospodarka światowa oparta na wzajemnych powiązaniach zwiększa ryzyko stosowania wymuszenia ekonomicznego, ponieważ zapewnia państwom wzmocnione środki, w tym środki hybrydowe, do stosowania takiego wymuszenia. Pożądane jest, aby Unia przyczyniała się do tworzenia, rozwijania i precyzowania międzynarodowych ram zapobiegania sytuacjom wymuszenia ekonomicznego i ich eliminowania.

Pkt 7 preambuły

Istotne jest, aby działając zawsze w ramach prawa międzynarodowego, Unia posiadała odpowiedni instrument odstraszaający państwa trzecie od stosowania wymuszenia ekonomicznego i przeciwdziałający stosowaniu takich środków w celu ochrony swoich praw i interesów oraz praw i interesów swoich państw członkowskich. Jest to szczególnie ważne w przypadku, gdy państwa trzecie ingerują w prawnie uzasadnione suwerenne wybory Unii lub państwa członkowskiego poprzez stosowanie lub groźbę zastosowania środków wpływających na handel lub inwestycje, które, w celu zapobieżenia zaprzestaniu stosowania, zmianie lub przyjęciu określonego aktu przez Unię lub jej państwo członkowskie bądź w celu doprowadzenia do zaprzestania stosowania, zmiany lub przyjęcia takiego aktu, w tym wyrażenia stanowiska przez instytucję, organ lub jednostkę organizacyjną Unii lub państwa członkowskiego.

Artykuł 1

Przedmiot i zakres

1. Niniejsze rozporządzenie wymuszenia ekonomicznego ze strony państwa trzeciego. Określa ono zasady i procedury służące zapewnieniu skutecznej ochrony interesów Unii i jej państw członkowskich przed stosowaniem wymuszenia ekonomicznego przez państwo trzecie.
2. Niniejsze rozporządzenie ustanawia ramy reagowania Unii na wymuszenie ekonomiczne w celu **odstraszenia** od stosowania wymuszenia ekonomicznego lub **doprowadzenia do zaprzestania** stosowania wymuszenia ekonomicznego, jednocześnie umożliwiając Unii – w ostateczności – przeciwdziałanie wymuszeniu ekonomicznemu za pomocą unijnych środków reagowania. Niniejsze rozporządzenie ustanawia również ramy dochodzenia przez Unię w stosownych przypadkach **odszkodowania** za szkodę wyrządzoną Unii.
3. Wszelkie działania podejmowane na podstawie niniejszego rozporządzenia muszą być **zgodne z prawem międzynarodowym i być prowadzone zgodnie z zasadami i celami działań zewnętrznych Unii**.
4. Niniejsze rozporządzenie pozostaje **bez uszczerbku** dla istniejących instrumentów Unii i umów międzynarodowych zawartych przez Unię, a także dla działań podejmowanych na ich podstawie, które są zgodne z prawem międzynarodowym, w dziedzinie wspólnej polityki handlowej oraz dla innych polityk Unii.
5. Niniejsze rozporządzenie **nie wpływa na podział kompetencji** pomiędzy Unią a jej państwami członkowskimi.

Artykuł 2

Wymuszenie ekonomiczne

1. Na potrzeby niniejszego rozporządzenia wymuszenie ekonomiczne występuje wówczas, gdy państwo trzecie stosuje **środek państwa trzeciego wywierający wpływ** na handel lub inwestycje lub grozi jego zastosowaniem, aby zapobiec zaprzestaniu stosowania, zmianie lub przyjęciu określonego aktu przez Unię lub państwo członkowskie lub doprowadzić do zaprzestania stosowania, zmiany lub przyjęcia takiego aktu, ingerując tym samym w prawnie uzasadnione suwerenne wybory Unii lub państwa członkowskiego.

Procedura:

Artykuł 4 Badanie środków państwa trzeciego

1. Komisja może – z własnej inicjatywy lub na należycie uzasadniony wniosek – zbadać środek państwa trzeciego w celu stwierdzenia, czy spełnia on warunki określone w art. 2 ust. 1.

Artykuł 5

Stwierdzenie w odniesieniu do środka państwa trzeciego

1. Jeżeli po przeprowadzeniu badania zgodnie z art. 4 Komisja stwierdzi, że środek państwa trzeciego spełnia warunki określone w art. 2 ust. 1, przedkłada Radzie wniosek dotyczący aktu wykonawczego stwierdzającego, że środek państwa trzeciego spełnia warunki określone w art. 2 ust. 1.
2. We wniosku, o którym mowa w ust. 1, lub w kolejnym wniosku dotyczącym aktu wykonawczego Rady Komisja w stosownych przypadkach proponuje, aby Rada zdecydowała o zwróceniu się do państwa trzeciego o naprawienie szkody wyrządzonej Unii.
3. Przed przedłożeniem wniosku, o którym mowa w ust. 1 niniejszego artykułu, jeżeli jest to przydatne w celu ustalenia, o którym mowa w tym ustępie, Komisja, bez uszczerbku dla wszelkich możliwości podjęcia rozmów z odnośnym państwem trzecim na mocy art. 6, wzywa państwo trzecie do przedstawienia uwag w określonym terminie. Taki termin jest rozsądny i nie może nadmiernie opóźniać przedłożenia przez Komisję wniosku, o którym mowa w ust. 1 niniejszego artykułu.

5. Rada przyjmuje akty wykonawcze, o których mowa w ust. 1 i 2, stanowiąc większością kwalifikowaną. Rada, **stanowiąc większością kwalifikowaną**, może zmienić wnioski, o których mowa w ust. 1 i 2.

6. W sytuacjach określonych w niniejszym artykule Rada działa szybko. Rada podejmuje działania **w ciągu 8 tygodni** od przedłożenia wniosków, o których mowa w ust. 1 i 2. Na zasadzie odstępstwa od akapitu drugiego, Rada może podjąć decyzję po upływie tego ośmioletniego okresu, pod warunkiem że poinformuje Komisję o opóźnieniu i jego powodach. Okres, w jakim Rada podejmuje działania, co do zasady nie może przekraczać łącznie **10 tygodni** od przedłożenia wniosków, o którym mowa w ust. 1 i 2.

Artykuł 6

Podjęcie rozmów z państwem trzecim

1. Po przyjęciu aktu wykonawczego zgodnie z art. 5, Komisja zapewnia odpowiednią **możliwość konsultacji** z państwem trzecim w celu doprowadzenia do zaprzestania stosowania wymuszenia ekonomicznego oraz, w przypadku zwrócenia się o to zgodnie z art. 5 ust. 10, do uzyskania naprawienia szkody wyrządzonej Unii. W przypadku gdy państwo trzecie rozpoczyna konsultacje z Unią w dobrej wierze, Komisja szybko przystępuje do takich konsultacji.

W trakcie takich konsultacji, Komisja może zbadać możliwości rozmów z państwem trzecim, które obejmują: a) bezpośrednie negocjacje; b) poddanie sprawy pod arbitraż międzynarodowy; c) mediację, postępowanie pojednawcze lub dobre usługi strony trzeciej wspierające Unię i państwo trzecie w ich działaniach podejmowanych na mocy niniejszego artykułu.

Artykuł 8

Unijne środki reagowania

1. Komisja przyjmuje unijne środki reagowania w drodze aktu wykonawczego, **jeżeli spełnione są wszystkie następujące warunki:**
 - a) działanie na podstawie art. 5 i 6 nie spowodowało zaprzestania stosowania wymuszenia ekonomicznego w rozsądnym terminie ani naprawienia szkody wyrządzonej Unii, o ile wystąpiono o nie na podstawie art. 5 ust. 10;
 - b) przyjęcie unijnych środków reagowania jest niezbędne do ochrony interesów oraz praw Unii i jej państw członkowskich, w konkretnym przypadku, w świetle dostępnych możliwości;
 - c) przyjęcie unijnych środków reagowania leży w interesie Unii określonym zgodnie z art. 9.

Jeżeli **wymuszenie ekonomiczne ustało, ale państwo trzecie nie naprawiło w pełni szkody** wyrządzonej Unii, mimo iż wystąpiono o to, Komisja opiera ocenę na tym, czy warunek, o którym mowa w akapicie pierwszym lit. b) niniejszego ustępu, jest spełniony w odniesieniu do wszystkich okoliczności danego przypadku. Ocena ta opiera się w szczególności na charakterze i zakresie wyrządzonej szkody oraz na ogólnym zobowiązaniu wynikającym z międzynarodowego prawa zwyczajowego do pełnego naprawienia szkody spowodowanej działaniem niezgodnym z prawem międzynarodowym. Akty wykonawcze, o których mowa w akapicie pierwszym niniejszego ustępu, przyjmuje się zgodnie z procedurą sprawdzającą, o której mowa w art. 18 ust. 2.

2. Komisja wybiera odpowiednie unijne środki reagowania **spośród środków określonych w załączniku I.**

Komisja decyduje, które z tych środków są odpowiednie, posługując się kryteriami ich wyboru i opracowywania określonymi w art. 11.

Unijne środki reagowania przyjmowane są **jako**:

- a) **środki o zasięgu ogólnym**; lub
- b) **środki mające zastosowanie do określonych osób fizycznych lub prawnych**, które prowadzą lub mogą prowadzić działalność objętą zakresem art. 207 TFUE i które są związane lub mają powiązania z rządem państwa trzeciego.

Unijne środki reagowania, o których mowa w akapicie pierwszym lit. a), mogą być zaprojektowane w taki sposób, aby miały wpływ na poszczególne sektory, regiony lub podmioty z państwa trzeciego.

6. Rozpoczęcie stosowania aktu wykonawczego, o którym mowa w ust. 1, jest **odraczane** o nie więcej niż 3 miesiące od daty jego przyjęcia, chyba że z uwagi na szczególne okoliczności przewidziano późniejszą datę rozpoczęcia stosowania.

Artykuł 10

Warunki stosowania unijnych środków reagowania wobec niektórych osób fizycznych i prawnych

1. Na potrzeby art. 8 ust. 3 akapit pierwszy lit. b) osobę fizyczną lub prawną można uznać za **związaną lub mającą powiązania z rządem państwa trzeciego**, jeżeli:

a) rząd ten posiada udział w kapitale takiej osoby prawnej przekraczający 50 %, wykonuje bezpośrednio lub pośrednio ponad 50% praw głosu w tej osobie prawnej lub jest uprawniony do powoływania większości członków jej organu zarządzającego lub jest uprawniony w inny sposób do kierowania jej działaniami;

b) taka osoba korzysta z wyłącznych lub szczególnych praw bądź przywilejów przyznanych na mocy prawa lub faktycznie przez rząd danego państwa trzeciego, jeżeli prowadzi działalność w sektorze, w którym rząd ten ogranicza liczbę dostawców lub nabywców do jednego lub ich większej liczby, lub rząd ten zezwala jej bezpośrednio lub pośrednio na stosowanie praktyk uniemożliwiających, ograniczających lub zakłócających konkurencję; lub c) osoba taka działa faktycznie w imieniu rządu danego państwa trzeciego, pod jego kierownictwem lub z jego inicjatywy

Artykuł 11

Kryteria wyboru i opracowania unijnych środków reagowania

1. Unijne środki reagowania muszą być proporcjonalne i nie mogą przekraczać poziomu szkody wyrządzonej Unii z uwzględnieniem wagi wymuszenia ekonomicznego, jego wpływu gospodarczego na Unię lub państwo członkowskie oraz praw Unii i jej państw członkowskich.
2. Komisja wybiera i opracowuje odpowiednie unijne środki reagowania na podstawie dostępnych informacji, w tym informacji zgromadzonych zgodnie z art. 13, uwzględniając stwierdzenie dokonane na podstawie art. 5, kryteria określone w art. 2 ust. 2, określenie interesu Unii zgodnie z art. 9, odpowiednie działania zgodne ze wspólną polityką zagraniczną i bezpieczeństwa Unii, a także następujące kryteria: (...)
 - a) skuteczność unijnych środków reagowania
 - c) unikanie lub minimalizacja negatywnego wpływu na wspieranie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia poprzez ochronę praw własności intelektualnej jako środek wspierania innowacji i gospodarki opartej na wiedzy w Unii lub w państwie członkowskim;
 - e) uniknięcie lub minimalizowanie negatywnego wpływu unijnych środków reagowania na polityki lub cele Unii;

ZAŁĄCZNIK I

Unijne środki reagowania na podstawie art. 8

1. **Nałożenie nowych lub zwiększonych ceł**, w tym przywrócenie stawki celnej na poziomie stawki stosowanej względem kraju najbardziej uprzywilejowanego lub nałożenie ceł przekraczających poziom tej stawki lub wprowadzenie wszelkich dodatkowych opłat za przywóz lub wywóz towarów; środki te mogą stanowić, w razie potrzeby, niewykonanie mających zastosowanie zobowiązań międzynarodowych w odniesieniu do koncesji celnych.
2. Wprowadzenie lub zwiększenie **ograniczeń w przywozie lub wywozie towarów**, w tym w stosownych przypadkach w odniesieniu do towarów będących przedmiotem kontroli wywozu, przy czym ograniczenia te mogą być wprowadzane w ramach kontyngentów, pozwoleń na przywóz lub wywóz lub innych środków, lub wprowadzenie lub zniesienie ograniczeń w odniesieniu do płatności za towary; środki te mogą stanowić, w razie potrzeby niewykonanie mających zastosowanie zobowiązań międzynarodowych.
3. Wprowadzenie **ograniczeń w handlu towarami** w formie środków mających zastosowanie do towarów przewożonych tranzytem lub środków wewnętrznych mających zastosowanie do towarów; środki te mogą stanowić, w razie potrzeby, niewykonanie mających zastosowanie zobowiązań międzynarodowych.

4. Następujące środki, które mogą stanowić, w razie potrzeby, niewykonanie mających zastosowanie zobowiązań międzynarodowych dotyczących prawa do **udziału w postępowaniach o udzielenie zamówienia w dziedzinie zamówień publicznych**: a) wykluczenie towarów, usług lub dostawców towarów lub usług z danego państwa trzeciego z zamówień publicznych lub wykluczenie z zamówień publicznych ofert, których całkowitą wartość w ponad 50% stanowią towary lub usługi pochodzące z danego państwa trzeciego, chyba że niższy odsetek jest konieczny w świetle wyjątkowych okoliczności danej sprawy i pod warunkiem, że pozostały odsetek towarów lub usług nie jest objęty zobowiązaniami Unii wynikającymi z Porozumienia w sprawie zamówień rządowych (GPA) zawartego w ramach Światowej Organizacji Handlu lub innej umowy w sprawie zamówień publicznych zawartej pomiędzy Unią a państwem trzecim innym niż dane państwo trzecie; lub b) dokonanie korekty punktacji (1) w odniesieniu do ofert dotyczących towarów lub usług z danego państwa trzeciego lub w odniesieniu do ofert dostawców towarów lub usług z danego państwa trzeciego;
5. Nałożenie środków mających **wpływ na handel usługami**, co może stanowić, w razie potrzeby, niewykonanie mających zastosowanie zobowiązań międzynarodowych dotyczących handlu usługami.
6. Nałożenie środków mających wpływ na **dostęp bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Unii**, co może stanowić, w razie potrzeby, niewykonanie mających zastosowanie zobowiązań międzynarodowych.
7. Nałożenie **ograniczeń na ochronę praw własności intelektualnej lub ich komercyjne wykorzystanie** w stosunku do podmiotów praw będących obywatelami danego państwa trzeciego, co może stanowić, w razie potrzeby, niewykonanie mających zastosowanie zobowiązań międzynarodowych dotyczących handlowych aspektów praw własności intelektualnej.

8. Nałożenie ograniczeń w zakresie bankowości, ubezpieczeń, dostępu do unijnych rynków kapitałowych i innej działalności w zakresie usług finansowych, co może stanowić, w razie potrzeby, niewykonanie mających zastosowanie zobowiązań międzynarodowych w odniesieniu do usług finansowych.
9. Wprowadzenie lub zaostrzenie ograniczeń dotyczących możliwości wprowadzania na rynek Unii towarów objętych aktami prawnymi Unii dotyczącym chemikaliów, co może stanowić, w razie potrzeby, niewykonanie mających zastosowanie zobowiązań międzynarodowych.
10. Wprowadzenie lub zaostrzenie ograniczeń dotyczących możliwości wprowadzania na rynek Unii towarów objętych aktami prawnymi Unii dotyczącymi kwestii sanitarnych i fitosanitarnych, co może stanowić, w razie potrzeby, niewykonanie mających zastosowanie zobowiązań międzynarodowych.

Dziękuję za uwagę